

CĂRȚI NOI

Ultimele trei numere ale prestigioasei publicații „Secolul 21” sunt dedicate unor orașe cu tradiții culturale diferite, demne de interesul cititorilor avizați.

În ediția „Chișinău – dimensiuni culturale” suntem informați asupra istoriei Basarabiei, strâns legată de istoria poporului român, pe toate planurile.

Semnează G.M. Cantacuzino (1899-1960), Mariana Celac, Sorin Alexandrescu, Vitalie Ciobanu, Irina Mavrodin, Emilian Galaicu-Păun, Irina Nechit ș.a. (eseuri, proză, poezie). „Sibiu – o capitală culturală”, următorul număr, se bucură de colaborarea lui Emil Hurezeanu, Andrei Codrescu, Marta Petreu,

Reuniune la Paris

În secolul XIX, în Mihăileni, un târgușor evreiesc din Moldova, aflat aproape de granița fostului imperiu Austro-Ungar, locuia Aron Pincas împreună cu familia sa. Această familie a luat ulterior numele de familie Stern. Din această tulpină au luat naștere, în timp, o mulțime de urmași cu nume de familie Stern, Stafford, Tauberg, Spodheim, Wolf, Ștefan, Zalman, Pope, Popescu, Bratu, Barad, Mises, Rodescu, Lee, Râmnicănuș, Sandon, Benichou, Talmor, Lupașcu, Tabor, Greenfeld, Silberstein, Candrea, Klein, Shaper și poate și alții. Dintre acești urmași, Alexandra (Sandra) Stafford, strănepoată a lui Aron Pincas, a luat inițiativa și a organizat o întâlnire a urmașilor acestuia. Această reuniune a avut loc la Paris, în ziua de 28 iunie 2008. Locul a fost ales ținând seama că mulți participanți, inclusiv organizatoarea, locuiesc în Franța, iar alții în țări pentru care o deplasare în Franța e mai ușoară. S-au întâlnit 60 de participanți, de la copii la octogenari, veniți din diverse țări ca Franța, Anglia, Portugalia, S.U.A., Norvegia, România, Canada, Israel. Din România au fost 7 persoane din familiile Tauberg, Wolf și Ștefan. A fost o întâlnire emoționantă, a unor oameni dintre care mulți, până atunci, nici nu se cunoșteau, dar care sunt legați printr-o origine comună.

ZIGMUND TAUBERG

Secolul 21: Chișinău, Sibiu, Luxemburg

Alina Ledeanu ș.a., cuprinzând și versuri de Șt. A. Doinaș, reproduse după Geta Brătescu, traduceri din autori străini.

Lipsește momente ale Festivalului Sibiu – 2007, probabil, obiectivul realizatorilor fiind evocarea orașului, din Evul Mediu până azi.

Ultima ediție din ciclul „Luxemburg – o capitală în Europa”, este realizată cu semnături

ale unor oameni de cultură din orașul cu o veche tradiție vest-europeană, cât și ale unor cărturari români precum Vlad Alexandrescu, Ștefan Delușanu, Ion Bogdan Lefter, Simona Popescu.

Titlurile capitolelor: „Multilingvism și diversitate”, „Destin național, destin european”, „Litere și arte”, despre Silviu Purcărete la Luxemburg, pro-

iecte culturale etc. Într-o formulă grafică excelentă, cu conținut elevat, „Secolul 21” avansează număr de număr prin noi performanțe. Felicitări realizatorilor, Alina Ledeanu, director, artista Geta Brătescu, scriitoarea Irina Mavrodin, Livia Sasz, redactor șef, Carmen Diaconescu, Adriana Ghițoi, Monica Pillat.

B.M.M.

STELUL REDIVIVUS*

„Enciclopedia Botoșanilor” este o carte despre urbea de altădată, despre *idiskeit* în spirit și sensibilitate, nu învățat precum botanica, geografia ori o limbă străină, despre o generație care a traversat încercările dramatice ale secolului XX, marcată de Holocaust și totalitarism, și a ajuns cu bine într-al XXI-lea, fiindcă a primit ajutor de la moștenirea lăsată din generație în generație: umor, luciditate, pragmatism. O generație care a înțeles să se pregătească pentru Alia activând în mișcarea sionistă, dând cu tifla suferințelor pricinuite de legionari și de aceia care ziceau că acționează în numele comunismului. Autorul nu-și lasă la vedere nostalgia, nu e covârșit și nu ne covârșește cu povara vreunei exhaustive documentări istorice, nici cu patetisme. Este pur și simplu un om talentat (din postfața scrisă de *Augustin Sandu* reiese și practica jurnalistică, dar și discreția, obiectivitatea ca mod de a fi), care a realizat o foarte originală „enciclopedie” despre mentalitatea oamenilor din stelul răsăritean, încă viu în anii interbelici. *Isaac Moscu Eyal*, căci acesta e numele autorului, stabilit, în prezent, în Israel, retrăiește secvențe din copilărie în proprie versiune șalomalehe-

miană. În Botoșaniul „lui” există „o forfotă de nedescris, înțepită de negustori și țărani din satele din jur, de animale și bunătați culinare – toate într-un amestec care dădea farmec și culoare întregului oraș rămas, în esența lui, un târg. [...] Trecerea de la Obor spre centru [...] se făcea printr-un lung șir de dughene și ateliere la parterul unor locuințe de tip vagon, toate în proprietatea micilor meseriași, frânghieri, pielari, croitori, cizmari, jocari, tocilari, ceaprazari...”. Citatul aparține prefeței semnate de primarul Municipiului Botoșani, *Cătălin Mugurel Flutur*. De fapt, „Enciclopedia...” este

o culegere de schițe, a căror dominantă e pitorescul – scene și personaje –, care se citesc pe nerăsuflăte, scrise în răspăr cu orice modă literară. *Isaac Moscu Eyal* nu „face literatură”, ci lasă viața adevărată să invadeze în carte, înțelege „literatura” nu ca meșteșug, ci ca document de viață, care, prin *autenticitate*, capătă forța artistică în stare să convingă, să impresioneze.

IULIA DELEANU

* Isaac Moscu Eyal, „Enciclopedia Botoșanilor”, Editura J.I.E., Tel Aviv, 2007

Noi povestiri din Carpați

Claus Stephani ne oferă noi bucurii, publicând la Editura Hasefer un nou volum de povestiri din folclorul evreilor din zona nord-carpatică, sub titlul „Aaron cel curajos”, în ediție bilingvă, română-germană, în traducerea Ruxandrei Georgea Hosu, redactor fiind Ana Maria Moisescu, extrem de activă în ultima perioadă. De la Cilibi Moise și Salomon Segall până la harnicul și dăruitul Claus Stephani, s-a creat o tradiție în valorificarea unui folclor încă puțin cunoscut, de o puternică expresivitate, inventivitate, înțelepciune. Cititorul de astăzi, fie el evreu ori de altă etnie, are ocazia să ia cunoștință despre o cultură bazată pe limba idiș, limbă pe cale de a intra în muzeul istoric, din păcate, dar bucuria rămâne neștirbită. Să urmărim aceste „manses” (basme) și

„kaskales” (legende). Ajungem în Oberviso, adică în Vișeu de Sus, unde trăiau în armonie evreii cu tipserii, adică germanii, până la sosirea emisarilor naziști, de tipul unui Funkenhauser ș.a. Pe acest Funkenhauser îl enerva cel mai mult că evreii purtau nume ca Adolf, Siegfried, iar un pantofar evreu mai avea și numele de familie Deutschmann. Pentru un „bun arian”, o blasfemie mai mare nici nu putea exista. Ajutoare de nădejde pentru executanții „soluției finale” se găseau, etnia nu conta, numai să nu fie evreu – un ucrainean, un ungur dintre nyilașiști (din organizația fascistă) ș.a. Au început deportările. Evreul Deutschmann a dispărut, s-a ascuns în locurile unde, cu un secol în urmă, se ascundea vestitul haiduc Pinte. Abia în 1946 și 1947 au aflat oamenii

din Vișeu de Sus că a existat un lagăr, Auschwitz, și multe alte grozavii bine tănuite de naziști. Povestirea, auzită de Claus Stephani de la un lucrător forestier, Julius Traxler, martor ocular al celor întâmplare, se încheie cu o sărbătorire de Hanuca, în timpul căreia același Siggie Deutschmann și-amintește de un vechi basm care se încheie cu o morală demnă de orice antologie. Pentru a se feri de rău (câinele negru, vrăjitoare, îngerul morții) oamenii trebuie să poarte o lumină în suflet, pentru că duhurile rele fug de lumină. Împletind realitatea postbelică și amintirea războiului, a Holocaustului cu ecurile unei tradiții de secole, cartea lui Stephani, care conține 12 povestiri, constituie un document de mare preț, dar și o mare încântare pentru cititori. BORIS MARIAN

Buletinul C.S.I.E.R. nr. 13/2008

În „Cuvânt înainte”, directorul C.S.I.E.R., dr. Liviu Rotman își propune o abordare modernă a istoriei evreilor, o sistematizare a datelor pentru realizarea unui nivel academic, necesar unei publicații științifice. Credem că și cele 12 numere anterioare erau la un anumit nivel academic, dar la orice bine e loc de mai bine. Dr. Hary Kuller, editorul acestei ediții, semnează un studiu dedicat celei de a 60-a aniversări a Statului Israel (sionismul în România, Alia, dezvoltarea Statului Israel.) Cercetătorul Dragoș Ungureanu, de la Institutul de Memorie Culturală al Ministerului Culturii, se ocupă de „Breșla jidovilor în perioada lui Constantin Brâncoveanu” (18 p.).

Florin Stan semnează „Evreii din Basarabia. Studiu de caz”. Nu credem utilă rezerva din concluzii: „Intoleranța antisemită care a definit, într-o anumită măsură, politica guvernului Ion Antonescu”. Această politică a fost *întrutotul* antisemită și rasistă, extinzându-se și la romii. Iar „războiul sfânt” declarat de Antonescu nu era îndreptat „împotriva ateismului bolșevic (care?), ci împotriva unei puteri care cotropise Basarabia, Bucovina de Nord, Herța și urmărea cotropirea Europei. O Rusie pravoslavnică ar fi fost identic tratată.

D. Hîncu scrie despre filosemitismul lui Argezi. Bi-

nevenit este articolul Lyei Benjamin: „Obsesii identitare: Jacob Wassermann și Mihail Sebastian”. Sebastian nu era atașat de sionism, fiind refractar la orice înregimentare? Posibil. Dar asimilismul lui Sebastian era cert până la prefața lui Nae Ionescu. Discuția merită continuată, după ce Marta Petreu, în „Diavolul și ucenicul său”, a lansat o ipoteză riscantă: „Sebastian ar fi fost de extremă dreapta” sub influența aceluiași Nae Ionescu. Leon Volovici respinge această ipoteză. Simon Preda scrie despre Marc Chagall, Valentina Vantaggio, de la Universitatea de Lecce, evocă pe sionistul italo-evreu Joseph Marcou-Baruch. Despre Biblioteca F.C.E.R. scrie Mihaela

Popov, iar Elena Maxim – despre Muzeul de Istorie a Evreilor din România „Șef Rabin dr. Moses Rosen”. Îmbucurătoare este participarea unor tineri cercetători ai C.S.I.E.R.: Gabriela Vasiliu (despre Hevra Kakișă), Teodora Ormenișan (despre antisemitism și comunism), Marius Popescu, care răspund și la o anchetă publicistică.

Dr. Hary Kuller revine asupra „Sioniștilor sub lupa siguranței și securității” (documente – 75 p.). Mai citim textul unui discurs al lui Th. Herzl (Basel – 1897), un articol al lui Karpel Lippe („Egalitatea” – 1897) și lehuda Bauer (Londra – 2001).

B.M.M.

ANIVERSĂRILE ȘI COMEMORĂRILE LUNII SEPTEMBRIE

- La 1 septembrie 1902 s-a născut la Brăila publicistul SOLOMON SAVIN SEMILIAN. S-a ocupat cu precădere de contribuția Brăilei în cultura românească.
- La 2 septembrie 1953 s-a născut la New York compozitorul și saxofonistul JOHN ZORN. Autor al unui mare număr de discuri.
- La 5 septembrie 1858 a murit la Baden (lângă Viena) scriitorul și jurnalistul MORITZ GOTTLIEB SAPHIR. A editat diferite ziare, mai ales umoristice. În perioada 1831-1841 a publicat șase volume de scrieri umoristice. A studiat Talmudul la Praga.
- La 7 septembrie 1902 s-a născut la Iași (lângă Focșani) scriitorul CAMIL BALTAZAR, autorul volumelor de versuri *Vecernii*, *Biblice*, *Gloria iubirii* etc.
- Acum 135 de ani, la 9 septembrie 1873, s-a născut la Baden reputatul regizor și om de teatru MAX REINHARDT (de fapt Maximilian Goldman). Printre altele, a condus Teatrul vienez și a inițiat Festivalul de la Salzburg. În 1937 a emigrat în S.U.A.
- Acum 75 de ani, la 11 septembrie 1933, s-a născut la Câmpulung Moldovenesc, medicul și scriitoarea MIRIAM BERCOVICI. A fost deportată în Transnistria, unde a ținut un *Jurnal de ghetou*, publicat în 1993 în Germania și, apoi, în 1995, în versiunea românească.
- La 11 septembrie 1903 s-a născut la Frankfurt/Main filosoful și sociologul THEODOR ADORNO.
- La 14 septembrie 1882 s-a născut la București dr. WILHELM FILDNERMAN, fost președinte al Uniunii de Comunități Evreiești din România, militant neobosit pentru salvarea evreilor în timpul Holocaustului.
- La 16 septembrie 1908 s-a născut scriitorul și traducătorul FRIEDRICH TORBERG.
- La 16 septembrie 1878 s-a născut la Berlin compozitorul HERWARTH WALDEN. A fost editorul revistei expresioniste „Der Sturm”.
- La 17 septembrie 2002 a încetat din viață la București, în condiții tragice, prof. univ. dr. ARIE GRÜNBERG MATAACHE, membru fondator al Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării de la Universitatea din București.
- La 18 septembrie 1975 a murit la Dover (S.U.A.) economistul FELIX WEIL. A contribuit la înființarea, în 1924, la Frankfurt, a Institutului pentru cercetări sociale.
- Acum 90 de ani, la 19 septembrie 1918, a murit la Iași poetul și publicistul AVRAM STEUERMAN-RODION, născut în 1872. Volume de versuri: *Sărăcie*, *Lirice*, *Spini* etc. A scris libretul pentru opera *Petru Rareș*. A realizat numeroase traduceri din literatura universală.
- La 20 septembrie 1966 a murit la București scriitorul MARCEL BRESLAȘU. S-a impus prin volumul *Cântarea cântărilor*. A scris și versuri pentru copii. A fost și un talentat compozitor.
- La 22 septembrie 1960 a murit la Londra psihanalista MELANIE KLEIN. Primii pacienți ai specialistei au fost chiar copiii ei.
- La 24 septembrie 1926 s-a născut la Girov (jud. Neamț) apreciatul compozitor de muzică ușoară AUREL GIROVEANU.
- La 27 septembrie 1925 s-a născut la Brăila lingvistul, publicistul și memorialistul RUBIN UDLER. A desfășurat o prestigioasă activitate științifică în cadrul Academiei de Științe din Chișinău. Reputat specialist în domeniul dialectologiei. Actualmente trăiește în S.U.A.
- La 29 septembrie 1929 s-a născut la Bacău ziaristul și publicistul EUGEN PREDA.
- La 30 septembrie a.c. împlinește 80 de ani (n. 30 septembrie 1928, Sighet) scriitorul, profesorul și militantul politic ELIE WIESEL (de fapt Eliezer Wiesel). Este supraviețuitor al Holocaustului. Autor a peste 40 de cărți, dintre care cea mai cunoscută este *Night*. În 1986 a primit Premiul Nobel pentru pace. Prin scrierile sale, el adresează întregii omeniri un mesaj de pace și demnitate umană.
- La 30 septembrie 1945 s-a născut în Israel omul politic EHUD OLMERT, de profesie avocat. În 1973 a fost ales în Knesset, apoi a ocupat diferite funcții în guvernul Israelului, iar în 2006 a fost numit prim-ministru.

SIEGFRIED WOLF